

APPENDIX III,

AD SANCTUM EUSEBIUM PAPAM.

EPISTOLA PRIMA (1),

EUSEBII PAPÆ AD OMNES GALLIÆ EPISCOPOS.

ab accusatione sacerdotum prohibentur, similiter
eis aliquo modo subditi sunt. 2° Quæ accusatio-
judicibus ecclesiasticis audiri non debeant; et qui
ores ab accusatione submoveantur.

is fratribus Domino et Deo dilectis episcopis
us per Gallicanas provincias constitutis, Eu-

a sanctitatis vestræ cum magna gratiarum
suscepti (S. Greg. lib. II, ep. 36), gavisus
de vestra sospitate, sed contristatus nimis de
depressione. Quod significastis enim (al. au-
dit de conversis hæreticis fieri debuisset,
eos eos, qui in sanctæ Trinitatis fide bap-
tismi, per impositionem manus suscipere.

I.

accusationibus vero clericorum, super quibus
scitote, a tempore apostolorum in hac
rbe servatum esse, accusatores et accusa-
tus exterarum consuetudinum leges non ad-
(Hadr. coll. can. 41), a clericorum accusa-
brotas. Similiter, laicos non accusasse epi-
hæcenus observatum et constitutum est,
idem non sunt conversationis (Vide Hinc-
24 libri LV). Et oppido eis quidam infesti
, quippe cum vita eorum et conversatio de-
se secreta, et a laicorum actibus remota.
his impeti debeant, quorum castitatem et
em nolunt imitari, maxime cum nec hi eos
volunt recipere accusationibus. De ipsis vero,
elicet agricultoribus atque ministris, Domi-
is et cunctis eos persequentibus ait: *Nolite
christos meos, et in prophetis meis nolite ma-
Psalm. CIV*. Et ipsa sacra scriptura dicit:
tangit, tangit pupillam oculi mei (Zach. II).
sim et his similia sancti patres prævidentes
, laicos sæculo militantes, ab accusatione
um prohibere: similiter servos et liberos,
nsibus publicis vel privatis subjugatos, om-
nfames, ab eadem accusatione vel tergiver-
submoverunt. Non enim oportet, ut permit-
arnales spirituales persequi, nec sceleribus
vel sæculo militantes, episcopos infamare
rare aut crimen opponere. Nam si hoc apo-
t successores eorum permetterent, perpauci
ssent qui Domino in sacerdotali ordine mili-
Itcirco et nos sequentes patrum vestigia,
atione servorum Dei, quascumque ad accu-
i personas leges publicæ non admittunt, his
ndi alterum et nos licentiam submovemus
us in apol. pro Symmacho ex can. 7, conc. II
inflectæ ac spuræ omnes.

A Carthag.) Et nullæ accusationes a iudicibus audian-
tur ecclesiasticis, quæ legibus sæculi prohibentur.

II.

Quapropter illi, quibus indita non est ad unguem
polita perfectio, talia silere debent, ita ut nec mu-
tilentur (al. ventilentur), nec proponantur. Nec illi,
qui aut in fide catholica, aut inimicitia suspecti sunt,
ad pulsationem prædictorum admittantur: quia ve-
ritatem (Anian. ad sent. Pauli tit. 15, sent. 2) pro-
fessionis infidelitas et inimicitia impedire solet. Nec
illi credendi sunt, aut admittendi, qui aliorum sponte
crimina confitentur. Et ideo replicanda sollicitè eo-
rum veritas: quam sponte prolata in illis vox ha-
bere non potest, hanc diversis cruciatibus e latebris
suis rigorosus tortor exigere debet, ut dum pœnis
corporæ subjiuntur, quæ gesta sunt fideliter et ve-
raciter exquirantur. Unde, quæso, primum ad le-
ges publicas, deinde ad iudices, ora convertite, qui
possunt et volunt in defensione omnium juste loqui
(al. sua sic eloqui). Nos enim (quos Dei servitium post
istarum rerum abjectionem fecit ingenuos, qui ta-
lium insultationes aut contumelias aut despiciamus aut
deidemus, quibus scriptum est de famulis et vulgi
(al. vulgaribus) hominibus per Apostolum (Ephes. VI):
*Mementote, quia vester et illorum Dominus in cælis
est, ad hæc sæculi mala revocabimur? Faciendum a
nobis est quod, faciente altero, profanum esse
contendimus? Quod per ministerium jussionis et
manus alienæ incestaret aspectum, nostro peragetur
imperio? Nolite hanc per universas ecclesias men-
tem, rapacium luporum more et natura, servare:
quia postquam nos maculat forte pro desideriis eo-
rum cruenta discussio, effectum in his, quo ten-
dunt, non habebunt (al. quo tenditis non haberet).
dicente nobis (vobis) propheta: *Ponamus circum in
naribus eorum, et frenum in labiis, et reducamus eos
in viam rectam (Isa. XXXVII)*. Quia eodem propheta
(Is. XII) asserente, impugnantur, qui dicunt: *Erunt
quasi non sint, et peribunt viri qui contradicunt nobis
(al. vobis)*. Infames enim sunt procul dubio impugna-
tores episcoporum, omnesque qui adversus patres
armantur, et conculcatores ecclesiarum sacerdo-
tumque ejus, et qui de publicis fugiunt præliis, et
mandata Dei contemnunt, et qui aliqua culpa infam-
iæ asperguntur maculis, his omnibus impugnandi
episcopos, patrum sequentes instituta, et nos licen-
tiam submovemus; quia sic odit Deus eos (Proclus
ad Domnum) qui patres persequuntur, ut patrum in-
vasores, qui in omni mundo infamia notantur, et
ideo juste et regulariter respuuntur. Nunc longa non
opus est admonitione. Jam perditis odium debemus
operire, de quibus (al. operi, de cujus) jam non su-
perest, quod damnetur, auctoribus. De quibus Do-
minus per prophetam loquitur (Isa. XXX), dicens:
*Reprobantes verbum, sperastis in calumniam et in tu-**

multum, et innixi estis in eo. Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio. Rursus etiam de talibus propheta clamat (Isa. LVII), dicens: Accedite huc semen adulteri et fornicarii (al. semel adulteri et fornicarii). Super quem iurastis? super quem dilatastis, et eiecistis linguam? Numquid non vos filii scelesti estis, semen mendax? Cessent impii commentitia adversus simplices jam fraude mentiri? Custodi, inquit propheta (Psal. XXXIII), linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum. Recede a malo, et fac bonum: quare pacem, et persequere eam. Oculi Domini ad justos, et aures ejus ad clamorem eorum. Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Et paulo post: Interficiet impium malitia, et odientes justum culpabuntur. Nos quamquam multa patiamur a talibus, diligamus nos, carissimi, invicem, quoniam caritas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum. Qui non diligit, non novit Deum, quia Deus caritas est. In hoc apparuit caritas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse dilexit nos, et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Carissimi, si Deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo vidit unquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et caritas ejus in nobis perfecta est. In hoc intelligimus, quoniam in eo manemus, et ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis. Et nos vidimus, et testificamur, quoniam Pater misit Filium suum, Salvatorem mundi. Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo. Et nos agnovimus, et credimus veritati, quam habet Deus in nobis. Deus caritas est: et qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo. In hoc perfecta est caritas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii: quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo. Timor non est in caritate, sed perfecta caritas foras mittit timorem, quia timor pœnam habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos. Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, et fratrem suum oderit, mendax est. Qui autem non diligit fratrem suum, quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? Et hoc mandatum a Deo habemus, ut qui diligit Deum, diligit et fratrem suum. Omnis qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit et eum qui natus est ex eo. In hoc cognovimus (Vulg., cognoscimus), quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, et mandata ejus faciamus. Hæc est enim caritas Dei, ut mandata ejus custodiamus. Et mandata ejus gravia non sunt: quia omne quod natum est ex Deo vincit mundum. Et hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est filius Dei? Hic est qui venit per aquam et sanguinem, Jesus Christus, non in aqua solum; sed in aqua et sanguine. Et Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas. Quoniam tres sunt qui testimonium dant, spiritus,

et sanguis et aqua: et hi tres unum sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est. Quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quia testificatus est de Filio suo. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium, quod testificatus est de Filio suo Deus. Et hoc testimonium est, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in ejus Filio est. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, non habet vitam. Hæc scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habebitis (Vulg., habetis) æternam, qui creditis in nomine Filii Dei. Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum: quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audiet (Vulg., audit) nos. Et scimus, quia audit nos, quidquid petierimus. Scimus quoniam habemus petitiones, quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem; non pro illo dico, ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum est, et est peccatum ad mortem. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum, et malignus non tangit eum. Scimus enim, quoniam ex Deo sumus, et mundus totus in maligno positus est. Et scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum, ut cognoscamus Deum verum, et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus et vita æterna (I Joan. IV et V). Propter mala sua multi potentes oppressi sunt valde, et gloriosi traditi sunt in manus alterorum. Benedictio autem Dei in mercedem justis festinat, et in honore (Vulg., hora) veloci processus illius fructificat. Beatus vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo, et non est stimulatus in tristitia delicti (Ecclesi. XI et XIV). Scitote, charissimi, pro ea pietate (S. Leo, ep. 46), quæ vobis Dei famulis impendenda est, omnes suggestiones vestras fidei catholicæ profecturas, me dignanter suscepisse, et ipsarum quoque opera et pax christiana reparari, et error impius possit aboleri. Et si amplius de talibus aut de his similibus aliquid fuerit deliberandum, celeriter ad nos relatio dirigatur, ut pertractata qualitate horum nostra, quid observari debeat, sollicitudo constituat. Data VI kalendas augusti, Constantino (al. Constantio) consule (al. Constante).

EPISTOLA II,

EUSEBII PAPA AD ÆGYPTIOS (1).

De episcopis rebus suis spoliatis, aut a sede pulsis, ubi integrum resiliantur non judicandis, in synodis convocandis, ut ab omnibus suæ provinciæ episcopis audiantur.

Eusebius Romanæ et apostolicæ Ecclesiæ episcopus, dilectissimis in charitate Christi unanimis, charitatis glutino connexis fratribus, per Alexandriam et Ægyptum Domino militantibus, et rectam fidem tenentibus, in Domino salutem.

Benedictus Deus et pater Domini nostri Jesu Christi, et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra ut, possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt per exhortationem qua exhor-

(1) Addit manuscriptus Alexandrius.

ipsi a Deo. Quoniam sicut abundant passiones
 ti in nobis, ita et per Christum abundat consolatio
 a. Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione
 ute, sive exhortamur pro vestra exhortatione et sa-
 quæ et operatur tolerantiam earundem passio-
 quas et nos patimur. Et spes vestra firma est pro
 scientes quoniam sicut socii passionum estis, sic
 et consolationis. *Vetera* (dilectissimi), transierunt,
 e facta sunt nova. Omnia autem ex Deo, qui reli-
 ciavit nos sibi per Christum, et dedit nobis minis-
 ter reconciliationis; quoniam quidem Deus erat in
 to, mundum reconcilians sibi, non reputans illis
 a ipsorum; et posuit in nobis verbum reconciliatio-
 Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam
 xhortante per nos. Obsecramus pro Christo, recon-
 ciliari Deo. Eum, qui non noverat peccatum, pro
 peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in
 Adjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gra-
 Dei recipiatis. Ait enim: *Tempore accepto exau-
 e, et in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus
 tabile, ecce nunc dies salutis. Nemini dantes ullam
 ionem, ut non vituperetur ministerium nostrum,
 omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei minis-
 in multa patientia, in tribulationibus, in necessari-
 s, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditio-
 in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate,
 ientia, in longanimitate et suavitate, in Spiritu
 o, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute
 per arma justitiæ a dextris et a sinistris, per glo-
 et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam,
 uctores et veraces, sicut qui ignoti et cogniti; quasi
 ntes, et ecce vivimus: ut castigati et non mortificati;
 tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, mul-
 tem locupletantes: tanquam nihil habentes, et omnia
 lentes. Os nostrum patet ad vos, Corinthii, cor nos-
 dilatatatum est. Non angustiamini in carnalibus
 ., in nobis), angustiamini autem in spiritualibus
 ., in visceribus vestris). Eandem autem habentes re-
 rationem, tanquam filii dico, dilatanini et vos.
 e jugum ducere cum infidelibus. Quæ autem par-
 tio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad
 ras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut
 ars fideli cum infideli? Quis autem consensus templo
 um idolis? Vos enim estis templum Dei vivi, sicut
 Dominus: Quoniam inhabitabo in illis, et inambu-
 o, et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi popu-
 Propter quod exite de medio eorum, et separamini
 edio eorum, dicit dominus: et immundum ne teti-
 s, et ego recipiam vos, et ero vobis in patrem, et
 itis mihi in filios et filias, dicit dominus omnipo-
 H. s igitur habentes promissiones, carissimi, mun-
 s nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, per-
 tes sanctificationem in timore Dei (II Cor., I, v,
 u). Errorem vestrum corrigite, fratres, et ab
 erroris macula vos custodite, ut purum Deo
 is offerre valeatis. Servos Dei nolite persequi,
 opos nolite infamare, neque accusare, quia Deus
 io iudicio voluit reservari. Quod enim non ab
 nis aut prave vitæ hominibus eos depravari aut*

accusari voluit, ipse dedit exemplum, quando per
 seipsum (S. Greg., c. 14 lib. xxv *Moralium*), et non
 per alium, negotiantes ejecit sacerdotes de templo,
 et mensas nummulariorum proprio evertit flagello,
 et ejecit de templo. Et sicut alibi ait: *Deus stetit in
 synagoga deorum, in medio autem deos discernit* (Psal.
 LXXXI). Dei ergo ordinationem accusat, qui episco-
 pos accusat vel condemnat, dum minus spiritualia
 quam terrena sectatur. Causa enim fidei et dilectionis
 (S. Leo, ep. 34), quibus salus christiana consistit,
 multa me sollicitudine laborare compellit, metuentem,
 ne pravitas, quæ in suis fuerat amputanda principiis,
 processu temporis et pertinacior fiat et altior. Nam
 inimicum nimis est (S. Leo, ep. 40, c. 3), atque incon-
 gruum, eos, qui episcopos vel reliquos veros sacer-
 dotes sua persecutione vexant, catholicorum nomini-
 bus sine discretione misceri, cum damnatam impie-
 tatem non deserentes, ipsi sua pravitate condemnan-
 tur, quos convenit percelli pro perfidia, aut liberari
 (al. laborare) pro venia: quia sicut plenum pictatis
 est (Idem, lib., c. 2), oppressis charitatem dominicam
 reddi (al. redhiberi), ita justum est, omnia pertur-
 bantis auctoritatem amputari. *Miror, carissimi, quare
 tam cito movemini, atque a vestro sensu transferimini*
 (Galat. 1), cum scriptum sit: *Post concupiscentias
 tuas non eas, et a voluntate tua avertere. Si præstes ani-
 mæ tuæ concupiscentias ejus, faciet te in gaudium ini-
 micis tuis. Ne oblecteris in turbis, nec in modicis. Adest
 enim (Vulg., assidua enim est) commissio illorum. Ne
 fueris mediocris in contentione ex fenore, et est tibi ni-
 hil in sacco. Eris enim invidus vitæ tuæ. Operarius
 ebriosus non locupletabitur: et qui spernit modica, pau-
 latim decidet. Vinum et mulieres apostatare faciunt sa-
 pientes, et arguunt sensatos: et qui se jungit fornicariis,
 erit nequam. Putredo et vermis (Vulg., vermes) here-
 ditabunt illum, et extolletur in exemplum majus, et tol-
 letur de numero animæ ejus. Qui credit cito, levis corde
 est, et minorabitur: et qui delinquit in animam suam,
 insuper habebitur (Vulg., habebit). Qui gaudet iniqui-
 tate, denotabitur; et qui odit correptionem, minuetur
 vita: et qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Qui
 peccat in animam suam, poenitebit: et qui jucundatur
 in malitia, denotabitur. Ne iteres verbum nequam et
 durum, et non minoraberis. Antico et inimico noli enar-
 rare sensum tuum, et si est tibi delictum, noli denudare.
 D Audiet enim te, et custodiet te: et quasi defendens pecca-
 tum, odiet te, et sic adhærebit (Vulg., aderit) tibi sem-
 per. Audisti verbum adversus proximum? commortatur
 in te, fidens quoniam non te disrumpet. A facie verbî
 parturit fatuus, tamquam genitus partus infantis.
 Sagitta infixæ femori carnis, sic verbum in corde
 stulti. Corripe amicum, ne forte non intellexerit,
 et cum fecerit injuriam, et non intellexerit, dicat. Non
 feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere. Corripe
 proximum, ne forte non dixerit: et si dixerit, ne forte
 iteret. Corripe amicum, sæpe enim fit commissio, et non
 omni verbo credas. Est qui labitur in lingua sua, sed
 non ex animo. Quis est enim qui non deliquerit in lin-
 gua sua? Corripe proximum, antequam commineras: et*

da locum timori Altissimi, quia omnis sapientia et scientia timor Dei, et in omni sapientia dispositio legis. Non est sapientia, neque scientia, et non est cogitatus bonus nisi in illa. Peccatorum prudentia est nequitia, et in ipsa execratio: et est inspiens, qui imminuitur sapientia (1). Melior est homo qui deficit sapientia, et deficiens sensu in timore Dei, quam qui abundat sensu, et transgreditur legem Altissimi. Est solertia certa, et ipsa iniqua: et est qui emittit verbum certum, enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, et interiora ejus plena sunt dolo. Est enim justus, qui se nimium submittit a multa humilitate: et est justus qui inclinat faciem: et fingit non videre se quod ignoratum est. Et si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet. Ex visu cognoscitur vir, et ab occurso faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis, et risus dentium, et ingressus hominis enuntiant de illo. Est correptio mendax in ore (Vulg., ira) contumeliosi: et est iudicium, quod non probatur esse bonum: et est tacens, et ipse est prudens. Quam bonum est arguere, quam irasci, et consistentem in oratione non prohibere! Concupiscentia spadonis devirginavit juvenulam: sic qui facit per vim iudicium iniquum. Quam bonum est correpto manifestare poenitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum. Est tacens, qui invenitur sapiens: et est odibilis qui procaz est ad loquendum. Est autem tacens, non habens sensum loquelæ: et est tacens tempus sciens apti temporis. Homo sapiens tacebit usque ad tempus, lascivus autem et imprudens non servabit tempus. Qui multis utitur verbis, lædit (Vulg., lædet) animam suam: et qui potestatem sibi assumit injuste, odietur. Est processio in malis viro in disciplinato, et est inventio in detrimentum. Est datum quod non est utile: et est datum cuius retributio duplex. Est propter gloriam minoratio: et est qui ab humilitate levabit caput. Est qui multa redimat modico pretio, et est restituens ea septuplum. Sapiens in verbis seipsum amabilem facit: gratiæ autem fatuorum effundentur. Datum (Vulg., datus) insipientis non erit utile tibi, oculi enim illius septemplices sunt. Exigua dabit, et multa improperabit: et apertio oris illius, inflammatio est. Hodie fenerat quis, et cras expetit, et odibilis homo huiusmodi. Fatuo non erit amicus, et non erit gloria (Vulg. gratia) bonis illius. Qui enim edunt panem illius, falsæ linguæ sunt. Quoties, et quanti irridebunt eum? Neque enim, quod habendum erat, directo sensu distribuit, similiter et quod non erat habendum. Lapsus falsæ linguæ, quasi qui a pavimento cadens, sic casus malorum festinanter venient. Homo ingratus (Vulg., acharis), quasi fabula vana in ore indisciplinatorum assidua erit. Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo. Est qui vetatur peccare ab (Vulg., præ) inopia, et in requie sua stimuletur. Est qui perdet animam suam pro (Vulg., præ) confusione, et ab imprudenti persona perdet eam, personæ autem acceptione perdet se. Est qui præ confusione promittit pro amico (Vulg., prom.

(1) Hic locus sic legitur in Vulgata: *Et non est sapientia nequitia disciplina; et non est cogitatus peccatorum prudentia. Est nequitia et in ipsa execratio, etc.*

amico), et lucratus est eum inimicum gratis. Opprobrium nequam in homine mendacium, et in ore indisciplinatorum assidue erit. Laudat furem (Vulg., polior sur quam) assiduitas viri mendacis, perditionem autem ambo hereditabunt. Mores hominum mendacium sine honore, et confusio illorum cum ipsis sine intermissione (Eccli., xviii, xix et xx). Vos (fratres) admonemus, profutura hominibus invicem indesinenter sectari in charitate Christi: similiter obsecramus vos in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ: unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus pater omnium, qui super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis. Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Propter quod dicit: Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus (Ps. lxxvi). Quod autem ascendit, quid est, nisi quia et descendit primum in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes caelos, ut adimpleret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores, et doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ut jam non simus parvuli fluctantes, et circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris (Ephes. iv). De occultis (Prosperi sent. 21) enim cordis alieni temere iudicare iniquum est: et eum, cuius non videntur nisi opera bona, peccatum est ex suspitione reprehendere. Oves ergo, quæ pastori suo commissæ sunt (Conc. v Rom. sub Symmach.), eum nec reprehendere (nisi a recta fide exorbitaverit) debent, nec ullatenus accusare possunt; quia facta pastorum oris (al. Ovis) gladio ferienda non sunt, quamquam tecte reprehendenda videantur. Ideo ista dicimus, quia in scripturis vestris reperimus, quosdam episcopos vestris in partibus a propriis otibus accusatos, aliquos videlicet ex suspitione, et aliquos ex certa ratione: et idcirco quosdam esse rebos suis expoliatos, quosdam vero a propria sede pulsos. Quod sciatis nec ad synodum comprovincialem, nec ad generalem posse vocari, nec in aliquo iudicari, antequam cuncta, quæ eis sublata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur (al. pacifice omnia redint.). Prius ergo oportet omnia illis legibus redintegrari, et ecclesias, quæ eis sublatae sunt, cum omni privilegio sibi (al. suo) restitui, et postmodum, non sub angusti temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum expoliati vel expulsi esse videntur, antequam ad synodum convocentur, et ab omnibus quibusque (al. quisque) suæ provincie episcopis audiantur. Nam nec convocari ad causam, nec dijudicari potest expoliatus vel expulsus: qui non est privilegium, quo expoliari possit jam audi-

Unde et antiquitus decretum est, ut omnes sessiones, et omnia sibi sublata, atque fructus, ante litem contestatam perceptor vel nas (al. primo) possessori restituat. Et alibi scribitur: ille qui violentiam pertulit, universa in ea, quo fuerant, recipiat, et quæ possidet, securus fiat. Et alibi in synodalibus patrum decretis et in edictis legitur statutum: redintegrandi sunt illa expoliatis vel ejectis episcopis, præsentialiter natione pontificum, et in eorum, unde abscesserunt, loca funditus revocanda quacumque conditione, aut dolo, aut captivitate, aut virtute manuum, aut per quascumque injustas causas, res lesiæ vel proprias aut substantias suas, perdidissent ante accusationem, aut regularem ad synodum vocationem eorum, et reliqua. Est etiam in quibusdam Ecclesiæ statutis decretum, ut qui aliena possedit, non exeat impunitus, sed cum multiplicata re omnia restituat. Unde et in evangelio scriptum: *Quod si quid alicui defraudavi, reddo quadruplum (Luc. xix).* Et in legibus sæculi cautum habetur: rem subripit alienam, illi cuius res direpta est, duplum, quæ sublata sunt, restituat. Et in lege divina legitur: *Maledictus omnis, quis transfert terminum proximi sui. Et dicit omnis populus. Amen (Deut. xix).* Talia ergo non præsumantur absque ultione exerceantur absque sua damnatione (*Hactenus a Symmachi papæ, in conc. laudato*). Pacem, non damnum, aut injuriam alicujus sectamini inimicis, et in omnes. *Veritatem autem facientes in charitate, crescemus, in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum et connexum per unam juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum operis facit in ædificationem sui in charitate. De carissimis, carissimi, gaudete, et perfecti estote: exhortamini, in sapite, pacem habete, et Deus pacis et dilectionis erit vester (Heb. xii, Eph. iv).* Dominus custodiat vos et cetera, et in diem æternitatis (II Petr. iii). Amen. Data ix kalendas octobris Constantino (Constantio) clarissimo consule.

EPISTOLA III.

EUSEBII PAPÆ EPISCOPIS TUSCÆ ET CAMPANIÆ DIRECTA. Infamibus ad testimonium non admittendis, et qui dicuntur infames, et de hæreticis rite baptizatis, si ad eum revertantur, per manus impositionem recipiendis, hæc quidem manus impositio ad summos sacerdotes tantummodo pertinere monstratur.

Dei celsissimis fratribus universis episcopis per Campaniam et Tusciam constitutis, Eusebius.

Benedictus dominus Deus noster, qui (Hormisdæ, ep. 25) per misericordiam suam Romanam ecclesiam B. Petri apostolorum principis sacerdotio ditavit, nobisque viam monstrandam circa nos (propter universalem curam, quæ nobis est propter vigilegium ejusdem Ecclesiæ) invicem caritatis insinavit, ut qui cohæremus firmitate fidei, jungamur quoque votivi (al. votiva) jucunditate colloquii, quo illius dum per litterarum ministeria ad vos usque pervenimus, etiam corda vestra ad religiosum

cultum apostolicis admonitionibus incitemus: et dum dilectionis (al. dilectioni) nostræ spei reddimus velut quoddam debitum, plenum circa Deum monstemus affectum. Jungamus ergo, dilectissimi fratres, continuas et humiles preces: et Deum nostrum, oris et cordis lacrymis supplicantes, jugi deprecatione poscimus, ut institutione et opere, illi, cujus esse membra cupimus, hæreamus, nec unquam ab illa via, quæ Christus est, devio tramite declinemus, ne ab eo juste, quem nos impie relinquimus, deseramus infelices. Quod superni favoris auxilio, ea nobis potest ratione contingere, si apostolica dogmata, si patrum mandata servamus. Dicit enim dominus noster: *Qui diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus (Joan. xiv).* Et licet hæc possint generaliter dicta sufficere, ut vel declinemus errata, vel custodiamus catholica: ab apostolis tamen eorumque successoribus novimus constitutum (Sixtus sententia 250; Hadr. coll. cap. 67), criminationes adversus doctores non debere suscipi, nec peregrina judicia fieri (Cod. Theod. l. ix, tit. 1, const. 10), nec quemquam alterius judicis quam sui sententia debere constringi (Cod. Just. l. vii, tit. 48, const. 4). Caput enim ecclesiæ Christus est. Christi autem vicarii sacerdotes sunt, qui vice Christi legatione funguntur in ecclesia (Hormisdæ, ep. 25, jam citata). Idcirco quidquid ad eorum fit injuriam, ad Christum pertinet, qui dixit: *Qui vos audit, me audit: et qui vos spernit, me spernit. Et qui spernit me, spernit eum qui me misit (Luc. x).* Ista, fratres, terribilia sunt, et oppido diligenter consideranda et cavenda, et tam propter eos qui seipsos aut cupiditate, aut avaritia, aut invidia perdere moluntur, ne in profunda labantur, aut in talia incidant mala, quam propter persecutiones Ecclesiæ, servorumque ejus, qui juxta veritatis vocem, oculos habentes, non vident, et aures habentes, non audiunt, nec intelligunt quæ placent Deo. Sequentes itaque in omnibus apostolicam regulam, et prædicantes ejus omnia constituta (Joannes ep. cp. in libello post Hormisdæ ep. 51, 5, quæst. 5, Constitutum cum), ob custodiam episcoporum, qui columnæ Ecclesiæ a Deo dicti sunt et cæterorum verorum sacerdotum, firmantes cana patrum statuta; statuimus iterum cum omnibus qui nobiscum sunt episcopis, sicut dudum decretum reperimus, ut homicidæ, malefici, fures, sacrilegi, raptores (Hadr. coll. 65, in 2 decr. Eutyhiani papæ), adulteri, incesti, venefici, suspecti, criminosi, domestici, perjuri, et qui raptum fecerunt, vel falsum testimonium dixerunt, seu qui ad sacrilegos (Sortilegos lege ex con. Latini) divinosque concurrerunt, similesque eorum, nullatenus ad accusationem, vel ad testimonium sint admittendi, quia infames sunt et juste repellendi, quia funesta est vox eorum. Vocem (Cod. Theod. lib. ix, tit. 6, const. 3) enim funestam in omnibus interdicti potius quam audiri oportet. Periculum ergo, quod doctoribus imminet, summopere semper cavendum est et declinandum, et illi sunt a cunctis portandi et custo-

diendi, dicente Domino: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis* (Matth. xxv). Prima (Hornüdas, in regula fidei, post ep. 9 et ep. 51) enim salus est rectæ fidei regulas custodire, et a constitutis patrum nullatenus deviare. Nec potest Domini nostri Jesu Christi prætermitti sententia dicentis: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (Matth. xvi). Et hæc, quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus, quia in sede apostolica extra maculam semper est catholica servata religio. Ideo, carissimi, et vox juxta sanctam scripturam: *discite benefacere* (Isai. 1), et *mala declinare* (Prov. xvi) et patrum regulis (Al. semper) imbuï, sicut scriptum est: *Fili, si habes, benefac tecum, et Deo dignas oblationes offer. Memor esto, quoniam mors non tardat, et testamentum inferorum, quia demonstratum est tibi. Testamentum hujus mundi morte morietur. Ante mortem benefac amico tuo, et secundum vires tuas exporrigena da pauperi. Non defrauderis a die bona, et particula (Vulg. bona diei) boni doni non te prætereat. Nonne aliis relinques dolores et labores tuos in divisione sortis? Da, et accipe, et justifica animam tuam. Ante obitum tuum operare justitiam, quia non est apud inferos invenire cibum. Omnis caro sicut fenum veterascet, et sicut folium fructificans in arbore viridi. Alia generantur, et alia dejiciuntur: sic generatio carnis et sanguinis, alia finitur, et alia nascitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet: et qui illud operatur, ibit cum illo. Et omne opus electum justificabitur: et qui operatur illud honorabitur in illo. Beatus vir, qui in sapientia morabitur, et qui in justitia sua meditabitur, et in sensu cogitabit circumspectionem Dei. Qui excogitat vias illius in corde suo, et in absconsis illius intelligens erit, vadens post illam quasi investigator, et in viis illius consistens. Qui respicit per fenestram ejus, et in januam illius, audiens. Qui requiescit juxta domum illius, et in parietibus illius figens palum. Statuet casulam suam ad manus illius, et requiescent in casula illius boni per ævum. Statuet filios suos sub tegmine illius, et sub ramis ejus morabitur. Protegetur sub ramis illius a fervore, et in gloria ejus requiescet* (Eccles. xiv). *Qui timet Dominum, faciet illum* (Vulg. bona): et qui continens est justitiæ, apprehendet illam: et obviabit illi quasi mater honorificata, et quasi mulier a virginitate suscipiet illum. Cibabit illum pane vitæ et intellectus, et aqua sapientiæ salutaris potabit illum. Et firmabitur in illo, et non flectetur: et continebit illum, et non confundetur, et exaltabit eum apud proximos suos. Et in medio Ecclesiæ aperiet os ejus, et implebit eum Spiritu sapientiæ et intellectus, et stola gloriæ vestiet illum. Jucunditatem et exultationem thesaurizabit super illum, et nomine æterno hæreditabit illum. Homines stulti non apprehendent illam, et homines sensati obviabunt illi. Homines stulti non videbunt illam: longe enim abest a superbia et dolo. Vir mendaces non erunt illius memores, et viri veraces invenientur in illa, et accessum (Vulg. successum) habebunt usque ad inspectionem Dei. Non est speciosa laus in ore peccatoris, quoniam a Deo profecta est sapientia. Sapientiæ enim Dei stabit laus, et

in ore fidei abundabit, et dominator dabit eam illi. Non dixeris: *Per Dominum abest: quæ enim odit, non feceris. Non dicas: Ille me implanavit: non enim necessarij sunt illi homines impij. Omnia execramenta erroris odit Deus, et non erit amabile timentibus eum. Deus ab initio constituit hominem et reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata et præcepta sua. Si volueris mandata (Vulg. mandata conservare), conservabunt te, et in perpetuum fidem placitam facerent. Apposuit tibi aquam et ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum. Quod placuerit ei, dabitur illi: quoniam multa sapientia Dei, et fortis in potentia, videns omnes sine intermissione. Oculi Domini ad timentes eum, et ipse cognoscit omnem operam hominis. Nemini mandavit impie agere, et nemini dedit spatium peccandi. Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium et inutilium* (Eccles. xv). *Ne jucunderis in filiis impiis, si multiplicentur, nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei cum illis. Non credas vitæ illorum, et (Vulg. ne) non respexeris in labores eorum. Melior est enim unus timens Deum, quam mille filii impij. Et utile, mori sine filiis, quam relinquere filios impij. Ab uno sensato inhabitabitur patria, et a tribus impiis deseretur. Multa alia (Vulg. talia) vidit oculus meus, et fortiora horum audivit auris mea. In synagoga peccantium exardebit ignis, in gente incredibili exardescet ira. Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt, confidentes suæ virtuti. Et non perecit peregrinationi illorum, sed percussit eos, et execratus est illos, pro superbia verbi illorum. Non misertus est illis, totam gentem perdens, et extollentem se in suis peccatis. Et sicut sexcenta millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui: et si unus fuisset cervicatus, mirum si fuisset immunis. Misericordia enim et ira est cum illo, potens exoratio, et effundens iram. Secundum misericordiam suam, sic correctio illius. Hominem secundum opera sua judicabit. Non effugiet in rapina peccator, et non retardabit sufferentiæ facientis misericordiam. Omnis misericordia faciet lecum unicuique secundum meritum operum suorum, et secundum intellectum peregrinationis ipsius. Non dicus: A Deo abscondar, et ex summo quis meï memorabitur? In populo magno non agnoscar. Quæ est enim anima mea in tam immensa creatura? Ecce cælum, et cæli cælorum, abyssus, universa terra, et quæ in eis sunt, in conspectu illius commovebuntur, montes simul, et colles, et fundamenta terræ. Et cum conspexerit illa Deus, tremore concutientur. Et in omnibus his insensatum est cor: et omne cor intelligitur ab illo, et vias illius quis intelligit, et procellam (Vulg. procella), quam nec oculus vidit hominis? Nam plurima opera illius sunt in absconsis: sed opera justitiæ illius quis enarrabit, aut quis sustinebit? Longe enim est testamentum a quibusdam, et interrogatio hominum in consummatione est. Qui minoratur corde, cogitat mala (Vulg. inania). Et vit imprudens et errans cogitat stulta (Eccles. xvi). Omnis ergo, fratres, sermo malus de ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad ædifica-*

opportunitatis, ut det gratiam audientibus. Et A
 ontristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati
 die redemptionis. Omnis amaritudo, et ira, et
 tio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis
 ni malitia. Estote autem invicem benigni, mi-
 les, donantes invicem, sicut et Deus in Christo
 vobis (Ephes. iv). Estote ergo imitatores Dei,
 filii carissimi; et ambulate in dilectione, et sicut
 dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis
 rem, et hostiam Deo in odorem suavitatis. For-
 autem, et omnis immunditia, aut avaritia,
 uinetur in vobis, sicut decet sanctos, aut tur-
 aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem
 rinet, sed magis gratiarum actio. Hoc enim
 intelligentes, quod omnis fornicator, aut ini-
 st, aut avarus (quod est idolorum servitus) non
 ereditatem in regno Christi et Dei. Nemo vos
 inanibus verbis. Propter hæc enim venit ira B
 filios diffidentia. Nolite ergo effici participes
 Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem
 Domino. Ut filii lucis ambulate (fructus enim lu-
 in bonitate et iustitia et veritate), probantes
 beneplacitum Deo, et nolite communicare op-
 fructuosas tenebrarum, magis autem redarguite.
 im in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere.
 autem quod arguuntur, a lumine manifestantur.
 enim quod manifestatur, lumen est. Propter
 icit: Surge qui dormis, et exurge a mortuis,
 vivabit te Christus. Videte itaque, fratres, quo-
 aute ambuletis: non quasi insipientes, sed ut
 es redimentes tempus; quoniam dies mali sunt.
 rea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes
 voluntas Dei. Et nolite inebriari vino, in quo
 curia, sed impleamini Spiritu sancto, loquentes
 et ipsi in psalmis et hymnis et canticis spi-

ritualibus, cantantes et psallentes in cordibus ves-
 tris Domino, gratias agentes semper pro omnibus,
 in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo et Patri:
 subjecti invicem in timore Christi (Ephes., v). Cru-
 cis (1) ergo Domini nostri Jesu Christi, quæ nuper,
 nobis gubernacula sanctæ romanæ Ecclesiæ tenenti-
 bus, quinto nonas maii inventa est, in prædicto Ka-
 lendarum die inventionis festum vobis solemniter
 celebrare mandamus. Similiter et hæreticos omnes,
 quicumque Dei gratia convertuntur, et in sanctæ Tri-
 nitatis nomine credentes baptizati sunt, romanæ Ec-
 clesiæ regulam tenentes, per manus impositionem
 reconciliari præcipimus. Manus quoque impositionis
 sacramentum, magna veneratione tenendum est,
 quod ab aliis perfici non potest, nisi a summis sacer-
 dotibus. Nec tempore apostolorum ab aliis quam ab
 ipsis apostolis legitur aut scitur peractum esse: ne-
 que ab aliis (sicut jam dictum est) quam ab illis, qui
 eorum locum tenent, unquam perfici potest, aut
 fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irri-
 tum habeatur et vacuum, nec inter ecclesiastica un-
 quam reputabitur sacramenta. De cætero, fratres,
 gaudete et exultate in Domino, ut sancti Spiritus
 gratia illuminati et confortati, vos ad pascua æternæ
 vite pervenire, vestrosque perducere, adminiculante
 Domino valeatis. Gratia Domini nostri Jesu Christi,
 et charitas Dei, et communicatio Spiritus sancti sit
 semper cum omnibus nobis. Amen. Data octavo
 Kalendas septembris Constantiæ (al. Constantio),
 clarissimo consule (2).

C (1) De consecr., dist. 3 Crucis Domini. Hoc quidem est
 contra consensum historicorum, ut etiam supra dictum est;
 aliunde igitur huic loco assutum est. *Imo tota conficta est
 epistola.*

(2) Constante suspecta utraque temporis nota.

NOTÆ SEVERINI BINII.

is ergo Domini nostri Jesu Christi, quæ nuper,
 ubernacula sanctæ romanæ Ecclesiæ tenentibus,
 est. Crucem Domini tempore Eusebii papæ
 esse inventam, ideoque ea quæ hoc loco epi-
 mic adduntur, ut ait Surius in notis margina-
 rreptitia esse, et extrinsecus addita fuisse,
 ma conjectura statuere licet. Nam teste Eu-
 libro iii, c. 46, constat Helenam post Constan-
 christianam religionem amplexatam esse. Si
 hoc tempore Eusebii papæ Constantinus nec-
 ristianus fuerit, quomodo Helena deorum
 cultrix inveniendæ crucis Christi adeo studiosa
 potuit? Accedit, quod communis patrum et
 eorum sententia affirmet, post Nicænum concil-
 ab Helena octogenaria, in somnis divinitus
 ita, a Judæis antiquissimis, Christianis adju-
 consultoribus et indicibus, instructa magno
 quærentium 14 septembris crucem Domini re-
 miraculose a latronum crucibus discretam D
 a ex patribus S. Paulinus, ep. ii ad Severum;
 onymus ep. ad Paulinum, de iustit. monach.;
 pros., oratione in funere Theodosii; S. Chry-
 som. 84, in Joan.; Andreas Cretensis, hom.
 i. S. Crucis; et demum his antiquior Cyrillus
 al., ep. ad Constantium. Idem ex historicis

Eusebius in Chronico, et libro iii de Vita Constantini,
 c. 29; Hieron. in Chronic. Prosper in Chronic.; Sul-
 pitius, libro ii Sacræ Historiæ; Rufinus, libro i,
 c. 7 et 8; Theod., l. i Hist., c. 18; Sozomenus,
 l. ii, c. 1; Socrates, l. i, c. 17; Greg. Turon., l. i
 Hist. Franciæ, c. 26; Nicephor., l. viii, c. 29; Justi-
 niani imperatoris novell. 28. Taceo mille alios re-
 centiores. Vide Baron. anno 311, num. 41; item
 anno 326, num. 42 et sequentibus; Gretserum, l. i,
 de Cruce, c. 54 et sequentibus.

Inventionis festum. Hoc festum, quod Latina Ec-
 clesia 3 maii celebrat, quo auctore et institutore ce-
 lebretrur, incertum est. Nam quod hic et apud Gra-
 tianum, can. crucis, dist. 3, de Cons. legitur, Euse-
 bium pontificem hoc festum instituisse probabile non
 est: cum crux non sub Eusebio, sed sub Silvestro
 fuerit inventa, ut supra ostendimus. Græci non habent
 hoc festum in suo menologio, ea de causa, ut
 inquit Baron. in notis ad mart. Roman., 3 maii, quod
 apud ipsos inter mobilia festa numeretur. Tertia
 enim die a resurrectione Domini celebrabant crucis
 resurrectionem, cum scilicet e latebris studio et
 opera Helenæ Augustæ quasi resurgens, miraculis
 clarescere cœpit. Vide Baron. loco allegato.